

Qk. 533, 2/

B. m. II, 65

II c
104

DE
PRINCIPIO STILI LATINI

COMMENTATIO

QVA

X 2316505

ORATIONEM VALEDICTORIAM
AUDITORIS BONAE SPEI ATQVE HVMANISSIMI
GEO. CHRISTIAN. SCHMIDII

ISNAC. THVR.

CRAS A MERIDIE HABENDAM

RITE INDICIT

M. DAN. PEVCERVS

LVSAT.

ATHEN. SEN. RECTOR.

NVMBV RGI

LITTERIS BOSSOEGELIANIS

CIO 1800 XXXVIII

SVMMA DICENDORVM.

Omnibus est disciplinis principium; sola de *stilo* doctrina eo carere uidetur § I.

NECESSITAS principii *stili* ex natura eius, item soliditatis, scientiae, methodi et demonstrationis eruitur § II.

Monita de lingua lat. mortua, latinitate et *stilo*, prorsa et uorsa oratione ante constituuntur § III.

PRINCIPIVM *stili* ipsum adaequatum § IIII.

Hoc uindicatur et probatur PRIMO ex omnibus *stili* generibus c. g. dialogico et epistolari § V.

historico et philosophico § VI.
oratorio et poetico § VII.

SECUNDO probatur principium

a. ex summa apud Romanos linguae cultura § VIII.

b. ex recitationibus eorundem § VIII.

c. ex praemiis studia orat. excitantibus § X.

Adiicitur summa antecedentium § XI.

Indicatur oratio a. abeantis § XII.

b. gratulantis § XIII.

Conclusio § XIII.

§ I.

Ita uiuam, ut ego inde ab illis annis, quibus alios praeceptis institutisque *stili* cultioris augere coepi, incredibili flagraui cupiditate institutiones *stili* oculis usurpandi eius generis, in quibus praeceptiones cum principio, ante constituto, iusto nexu essent copulae. Neque tamen adhuc sensi eruditorum quemquam, cui hac in re spem iustissime* conceptam explere libuisset. Sanctioris disciplinae magistri pariter atque cultores sacram scripturam; iuris utriusque periti atque consulti imperantium leges, scriptas maxime, medicae artis statores et amantes hominis naturam; sapientiae doctores et studiosi rerum naturam, alii alia, principii loco, solent usurpare. Sola de *stilo* disciplina, tanto licet opere, nostra aetate, a grauisimis quibusque uiris exulta carere uisa est suo principio, siue propositione prima uniuersae uerae, aliarum sui generis ueritatum causa. Quod si dicendis fuisset praemisum: nae tu oculis quasi oceanum cernereres, ex quo flumina omnia suam habent originem, et in quem, tamquam in communem fontem, refluxu suo, rursus delabuntur.

* Auctor

* Auctor ei rei quoque existit cel. C. WOLF in philof. rat. lat. c. III. § 72. Hic enim *ipfarum quoque*, inquit, *artium liberalium condi potest philosophia, si nempe eadem ad formam disciplinae redigantur.*

** Palmam aliis praeriperunt

a. nen. WALCHIVS historia crit. lat. linguae 1716 et 1729 edita, libro praecipis stili multo refertissimo.

b. consultisf. HEINECCIUS stili cultioris fundamentis Halae 1720 editis, post autem quinquies alibi recensis.

c. M. C. H. WEISSIVS libris V de stilo Romano Chemnicij 1724 diuulgatis.

d. doctisf. HALLBAVERVS institutionibus stili 1726 et 1730 8 cum aliis germanice communicatis.

§ II.

Atque ex hac quidem principii quodam modo expressa forma *primo* eiusdem in institutionibus stili non potest non emergere *necessitas*. Deinde si harum etiam rerum, ut aliarum omnium, in animo cultoris stili existere debet *scientia solida*: id agendum ipsi est, ut certa atque minime dubia principia praemittantur. Neque enim est *soliditas*, nisi legitima proponendarum rerum cum certis principiis connexio. *Ad haec* non potest umquam fieri, ut quis possit cum ratione quidquam perceptum habere, aut aliis *tradere*, nisi certis principiis innixa cognitio, quam *scientiam* adpellamus, adfuerit. *Neque porro* quisquam potest regulis bonae *methodi* * conuenienter agere, nisi principiis locum necessario reliquerit. Addo tandem *demonstrationem*; cuius uim, qui paullo curatius considerat: ille respiciat necesse est, cum ad principia demonstrandi, tum ad ipsam connexionem dictorum cum his iisdem demonstrandi principiis.

* Vt enim in *synthetica* ex principiis notis ad principia, ut aiunt, rite connectenda progrediuntur logici: ita in *analytica* a principiatis no-

tioribus ascendere ad principia iidem solent. Conf. *Baumeisteri* institution. philof. ration. c. III. § 395.

§ III.

Enim uero cerno iam animo, cordatos lectores in medium adlata mihi perlibenter esse concessuros; hoc

autem scire desideraturos, quatenam illa norma fit, ad quam dirigere stilum debeant omnem. Cui desiderio priusquam satisfacimus, monendi nobis esse uidentur, nos de principio *linguae mortuae* loqui: neque enim qualiscumque inter eruditos, maxime in scholis, usus; sed uis et natura sermonis, inde ab incunabulis hominum *uitam* linguae latinae * iure constituit. Tum uelim, meminerint, inter *latinitatem* atque *stilum* tantum interesse, quantum interest inter uoces ac loquendi formulas grammaticis regulis conuenienter coniunctas, et inter genus dicendi aut scribendi. Stilum autem complecti latinitatem, quum praesertim, ubi genus est dicendi, ibi non possint non latinae uoces adesse, inter omnes constat. Tandem per se quisque nullo intelliget negotio, nos, ubi de scriptoribus latinis dicturi sumus, reliquias illorum non minus in prorsu, quam numeris adstricta oratione designare.

* Frustra igitur repugnat *Vbertus Foliet* de linguae lat. usu et praestantia p. 142 et 144 ed. Moshem. Nec moueor uerbis C. H. WEISSII, qui lib. I. c. 2. p. 16 ait: *neque ita mortua est latina lingua Romana, ut alia*

idiomata, quae prorsus extincta in obliuionem omnium uenerunt. Mentem enim meam uberius explicauit in dis. de inscriptionibus argutis eloquentiae noxiis Ienae M DCC XXVI habita, § XVI. p. 29 * et **.

§ III.

Ecce igitur TIBI, lector beneuole, non latinitatis solum helicen et cynosuram; uerum stili etiam omnis normam ac principium: *quem ad modum probatissimi quique scriptiores, * aureae ** potissimum aetatis, olim dixerunt, atque in monumentis fide dignis scripserunt, ad hunc modum etiam dicendum et scribendum in praesenti est ***.* Contra ea, quaecumque his sunt contraria, nullo esse admittenda modo iure censeo. Quod principium ab nobis propositum esse uerum, genuinum, atque, ut philosophi loquuntur, adaequatum, cum

eum multis ex causis, tum potissimum ex sequentibus potest intelligi.

* Prius uero quam quisquam hac de re possit rite iudicare: auctor ipsi sum, uti adprime consulat praestantissimos doctissimorum hominum *Morbosii, I. A. Fabricii, Tho. Pope-Blountii, And. Goepelii, Hederichii, Stollii, VValchii, Funccii, Hallbaueri* et *Io. Ad. VVeberi* libros. Cur enim caecus de coloribus?

** Aetatem auream si malueris cum Hadriano Cardinale, Ob. Gifanio atque aliis aetatem *perfectam*, cum *I. N. Funccio*, qui libros duo de uirili aetate in fo. quarta Marb. c. 130 ccc xxvii et xxx edidit, *uirilem*, cum *Seneca* apud *Lactantium* inst. diu.

VII. 15. *saeculum aureum* uocare: non repugnabo; dum modo in eo mecum consenseris, purissimam atque elegantissimam huius aetatis linguam, imitatione atque adprobatione esse dignissimam.

*** Vocant alii hoc *usum* linguae florentissimae, qui non est, nisi ratio dicendi et scribendi inter eruditos et nobiliores latinos, quum floreret lingua latina, maxime usitata. Conf. Fabricii et Richey controuersiae de usu tyranno precario imperante § XVII. sequ. p. 7. 8 praemisfae P. II. poematum Saxon. inf.

§ V.

Quodcumque ergo est *primo* ita comparatum, ut singula fili excolendi genera ambitu suo sub se complectatur, illud ipsum, meo quidem iudicio, genuini principii nomen iure promeretur.

Tu si igitur ad *dialogum* componendum animum adpuleris: ducem, si me audies, sequeris *Ciceronem*, in primis in Catone maiore et Laelio: doctiores enim paullo his sunt reliqui*? Hoc enim dat operam, ut, pro eo, ac par est, familiaria amicorum colloquia imitetur; neque tamen nullam, aut elegantiae, aut purae dictionis rationem habeat. Nihil tamen impedio, si, secundum eum, *Terentium* imiteris.

Epistolam uis exarare? *Tullium* tibi eundem ad imitandum propono. Puro enim nitore, perspicuitate, morata dictione et grauitate** pleraeque eius epistolae ad *diuerfos*, *Atticum* et *Q. fratrem* excellunt, ut, quocum compararetur, habere profecto uideatur neminem.

* Vidit hoc, nostra aetate, *VVeisfius* lib. I. c. VI. p. 73. Dialogi enim, inquit, *quidam*, a Tullio ad res philosophicas excutiendas adhibentur: quae res facit, *ut magis philosophico*, quam dialogico stilo in istis utatur.

** Non ignoravit, vulgo quod dici so-

let, dicta solere perire; litteram vero scriptam non posse non repetitae lectioni superesse. Perplacent, quae hanc in rem HEINECCIUS P. I. c. II. § 61. adtulit. Sunt etiam dignissima, quae hic legantur, verba Tullii ad Paetum lib. VIII. ep. XXI. n. 2. 3.

§ VI.

Accedit quam proxime *historicum* ad praecedentia dicendi genera. Quod si igitur res gestas apte describere uolueris: perfecti uirtutes historici, puriorem sermonem, planam breuitatem, mediocrem concinnitatem atque illustrem grauitatem hauries omnium optime ex NEPOTE atque CAESARE, id quod cel. *Bergerus*, uindex antiquae eloquentiae maxime strenuus, oratorum latinorum in Germania facile princeps * satis comprobauit. Adiungerem *Scioppium* cum libro de *stilo historico*, ** nisi scirem, hominem, non forte stili historici dotes; sed uitia potius historicorum, pro more suo, exposuisse. *Philosophus* autem si quis in praeceptis uarii generis tradendis recte uersari studet: id agendum ipsi est, ut simpliciter et proprie, ut perspicue et ordine, ut solide; neque tamen sine uerborum elegantia omni, dicat. Qua in re praecuntem habet *Tullium*, cum in rhetoricis et philosophicis, tum maxime in libris illis tribus de *efficiis* ***, in quibus *quietum disputandi genus*, quod paullo ante *acquabile ac temperatum orationis genus* uocauerat, inesse ipse iudicat.

* Libro de nat. pulchrit. or. sexcentis locis. Grauius quoque pronuntiat de stilo hist. *Cicero* libro II. de *oratore*: uerborum ratio et genus orationis fufum atque tractum, et cum lenitate quadam aequabili profluens, sine hac iudiciali asperitate, et sine

sententiarum forensium aculeis, prosequendum est.

** Prodit una cum infamia *Famiani* *Sorae* 1658. 12. Melius iudicat *Masenius* in pal. stili lib. V. c. 12, quo formam scribendi, dictionem historicam eiusque proprietates persequi adnititur.

*** Lib.

*** Lib. I. c. 1. Et de oratore perf. c. 19
ait: quamquam et philosophi quidam
ornate locuti sunt: tamen horum
oratio, neque neruos, neque aculeos

oratorios ac forenses habet. Adde
Isr. Theoph. Canzii oratoriam scien-
tiarum familiae toti cognatam §
126 et 127.

§ VII.

Stilum oratoribus proprium exculturus Ciceronis nor-
mam imitando exprimere studeas, finemque respicias.
Tum enim fiet, ut, si auditores, spectes, perspicuitatem;
si linguam, uerborum delectum et castitatem; si mo-
dum, ornatum * prae TE feras. Vsu ueniet, quod HE-
NECCIUS ** praecipit, ut modo ideam moratam in exor-
diis, modo perspicuam in narrationibus, modo grauem
in tractatione, modo in confutatione concitatam expri-
mas. Dabis etiam operam, ut, pro rerum occurrentium
natura ***, parua submisise, modica temperate, magna
grauiter, non sine soni suauitate, cuius aures sunt adpe-
tentissimae, dicas, atque ideo, ex mente *Quinctiliani*,
bene dicas.

Verum tamen conuenit etiam principium nostrum
Stilo poetico. In quo si uis excellere: TE ipsum frustrabe-
ris, si non in ea re principes magistros posueris *Ouidium*,
Virgilium, *Horatium*. Horum enim, mihi crede, exemplo,
ingeniosam illam fictionem atque inuentionem *, sono-
ram licentiam faciendarum iungendarumque uocum at-
que loquendi formularum, quam grandiore et flori-
diorem elocutionem ** quoque nominare possis; in pri-
mis uero numerum illum ***, sui fere semper similem et
ad metri leges adstrictum, facile addices.

* Pluribus haec exposui in Institut.
meis orat. germ. c. V. § XVI. 2.

** Libro adleg. P. I. c. 11. § 59. Conf.
quoque *Io. Lud. Strebseus* de uerbo-
rum electione et collocat. orator.
p. 247.

*** Consule *Ciceronem* in Orat. p. 361. ed.
Lamb. et *Schefferum*, qui plura collegit
eius generis auctorum loca, p. 18. 19.

* Egrege haec illustrat *Horatius* de arte
poetica et *Quintilianus* I. O. lib.
XII. c. 10. exeunte.

** Haec

** Hanc delineat *Morbosus*, in idea le-
xici poetici pro translatis, quam in-
seruit Polyhistori p. 631 sequ.

** Confer. cel. *Io. Val. Pietschium* in

disl. de solutae ligataeque oratio-
nis limitibus § VIII et VI. it. *Funcium*
de uirili aetate lat. linguae P. II, c.
VII. p. 350.

§ VIII.

At non esse forsitan possunt scriptores supra comme-
morati iuuentuti exemplo satis probato et sufficienti. Im-
mo uero possunt summo iure. Latina enim lingua, au-
reae aetatis, usu floruit ita accurato, puraque elegancia
ita exsplenduit, ut omnibus fere numeris absoluta euase-
rit. Quod si probabo: habebis ALTERVM principii mei
praesidium, quo adquiescas. Prius enim quam nobilis-
simi Romani foras darent libellos ab se elaboratos, sub-
iecerunt eosdem amicorum censurae. Quo factum est, ut
OVIDIVS, eques grauisissimus, *Tuticanum* adlocutus canat*:

Saepe ego correxi, sub TE *ensore*, libellos;

saepe TIBI admonitu facta litura meo est.

Cicero, quantus stili canon, *Tironem* tamen libertum *cano-*
*na*** uocat scriptorum suorum, atque ad priuatum cen-
sorem ATTICVM scribit***: *nostrum opus, TIBI probari laetor,*
ex quo ante ipse posuisti, quae mihi florentiora sunt uisa, TVO iudicio:
cerulas enim TVAS miniatulas illas extimescebam.

Caesar, summus licet post hominum memoriam im-
perator: nullus tamen dubitauit, teste *Suetonio**, *de analogia*
duos libros et *Amicatones* totidem, orationes, epistolas,
commentarios historicos cet. relinquere. Nec indigna
tanto uiro uox est apud *Gellium*** : *habe semper in memoria at-*
que pectore, ut, tamquam scopulum, sic fugias insolens uerbum.

* Lib. IIII. ep. ex *Ponto* ep. XII. 25.

Enolue quoque lib. II. ep. 4. u. 13

it. u. 17. 18. atque ex sequenti-

bus temporibus *Plinium* VII. ep. 17.

et ep. 20.

** Lib. XVI. ad diu. ep. 17. in qua

tamen eundem reprehendit, quod

aduerbio *fideliter* non recte

fuerit in phrasi: *ualetudini fideliter*

inseruendo.

*** Lib.

*** Lib. XVI. ep. XI. Confer. etiam lib. XV. ep. 14. Disputavit quoque, uarum consul TERTIO; an TERTIVM ponendum sit, apud Gell. No. Att. lib. I. c. 1. item, sine dicendum,

sustinere remos, cum nautis; an inhibere remos, cum Attico censore lib. XIII. ep. 21. ad Atticum.
* Sueton. in Caesare c. LV. et LVI.
** Gellius No. Att. lib. I. c. 10.

§ VIII.

Addo *recitationes* scriptorum publicas *, quae, si quidquam aliud, plurimum ad perfectionem stili faciebant, Summi enim et doctissimi quique uiri**, immo aulae ministri, et AVGVSTVS ipse, ingenii fetus, uarii generis, auditorum iudicio arbitrioque submiserunt. Non igitur est mirandum, si illustribus suis exemplis recitationum actibus splendorem, incrementum atque frequentiam conciliauerint. Scimus enim, quid efficiant summorum uirorum exempla, formulae item laudatoriae: *belle, bene, pulchre, nihil supra, grauiter, non potest melius, ceterae.*

* Consule de recitationibus hisce ex instituto discentes, G. I. Vosium de imitatione orat. et poet. cap. 7 et 8. *Cresollium* in theatro rhetorum lib. III. *Ant. Blanckwallium* de praestantia classic. auctor. cap. II. p. 18 sequ. ed. Lips. 1735. *Degor. VVhear* in relect. hiemal. antelugio ad auditor. histor. Summam uero inuenies apud C. G. *Barthium* dis. de recitatione et retractatione ueterum Hal. 1701. 4.

** Planum hoc faciunt *Sueton.* in Aug. c. 84. 85. 89. *Dio Cassius* lib. 53. in eunte, et *Lipsius* cent. II. ad Belgas ep. 48.

*** Has et eius generis alias lege apud *Farnabium*, ad *Martialis* libri I. e. pigr. 4. it. apud commentatores *Horatii* de arte poet. et illius quidem 418:

- - clamabit enim: pulchre, bene recte!

§ X.

Cumque studio dicendi maxima essent proposita praemia, uel ad gratiam, uel ad opes, uel ad dignitatem *: tum facile potest intelligi, non defuisse oratores, historicos, poetas excellentissimos **. Ait enim

)(

aucto-

auctor de causis corruptae eloquentiae ***: hic et honoribus, et ornamentis, et facultatibus refertas domos eorum uidemus, qui se, ab ineunte adolescentia, causis forensibus et oratorio studio dederunt.

Immo tempora hominum de eloquentia utraque bene meritorum redimiebantur quoque publice corona * quadam, ex lauro aut myrto connexa, quam Tacitus ** coronam facundiae adpellat: qui quidem honos, praeter uictores bellicos, qui uitam pro patria fundere parati fuerant, alias contigit nemini.

* Lege *Ciceronem* de orat. lib. I. c. 4. et les reflexions de *Monf. Rapin* sur l'eloquence en general § 2. Videntur autem mihi Romani hac in re Graecos esse secuti.

** Respicit haec tempora *Martialis* lib. VIII. epigr. 56:

Sint *Maecenates*: non deerunt, *Flacce*, *Marones*,

Virgiliumque tibi uel tua rura dabunt.

*** Capite VIII.

* Probat hoc *Carol. Paschalius* de coronis lib. V. c. 10, et II. Adiunge huic *Casaubonum* ad *Athenacum* lib. XII. c. 3.

** *Annal.* lib. XVI. c. 4.

§ XI.

Atque haec quidem omnia testes quasi sunt locupletes, stilum Romanum, aureae aetatis, maiorem in modum fuisse excultum; cultores illius, ob studia sua oratoria, honoribus, laudibus atque opibus ornatos; atque ideo, qui norma sit, nostra aetate, tutissima atque accuratissima, esse longe dignissimum. Animus etiam esset, principium ad grauisima stili loca accommodare; nisi studium peculiare mereretur, in hoc negotio, quamquam alio tempore, ponendum.

§ XII.

Hoc ipso principio stilum omnem conformare doctus fideliter est iuuenis bonae spei atque humanissimus,
di-

discedentium ex nostra disciplina, intra septennium, SEPTIMVS ET NONAGESIMVS

GEO. CHRISTIAN. SCHIMIDIVS,
Isnac. Thur.

Gratulamur itaque summe uen. AVO, fautori nostro colendissimo, nepotem patriae uirtutis atque auitae dignitatis non immemorem; amplissimo VITRICO priuignum, cura, fide, prouidentia, quibus germanum se praestitit parentem, non indignum; nobilissimae MATRI filium natu maximum non profecto degenerem. Quumque uerfatus in conuictu et conubernio nostro per aliquot annos sit: non negleximus facultatem eundem ad probitatem, sollertiam atque nenuitam humanitatem cohortandi. Adquisitam uero artium et disciplinarum, in primis historiae, scientiam declarabit ORATIONE LATINA non inconcinna

DE MERITIS SERENISSIMORVM DVCVM ISNACENSIVM

IN LITTERAS ET LITTERATOS,

cui uotum pro PATRIAE suae PATRE augustissimo, felicissimo ac munificentissimo, eiusque CONIVGE SERENISS. atque sanctissima, submississimo animi cultu subnectet.

Tum, pietate gratique animi ductus fideli memoria, officio fungetur suo in DEVM, scholae Curatores, Ephoros atque Praeceptores ORATIONE VALEDICTORIA, maximam partem POETICA; ita tamen, ut, uarietatis causa, lingua uatur graeca, latina, germanica, italica et gallica.

§ XIII.

Prodibit tandem in medium, familiari suo discessum honestum atque tempestiuum, suo et commilitonum

num nomine, ex animo gratulaturus CARMINE GERMANICO satis eleganti, iuuenis humanitatis atque artium perstudiosus

IACOBVS NEVBER,

Nebr. Thur.

ita tamen, ut antea commilitonem abeuntem amice moneat de uoce CICERONIS ad filium, libro III offic. cap. II. § occurrente: suscepisti onus graue, et ATHENARVM et Cratippi: ad quos quum tamquam ad mercaturam bonarum artium sis profectus: inanem redire turpissimum est.

§ XIII.

Cui actui ne corona, arbitri et iudices desint, MAECENATES, PATRONOS ac FAVTORES rei scholasticae rogamus, ut CRAS, finitis a meridie sacris in templo, frequentes adesse, atque hoc beneficii generis signum musis, ad bene de rebus suis sperandum, tollere uelint.

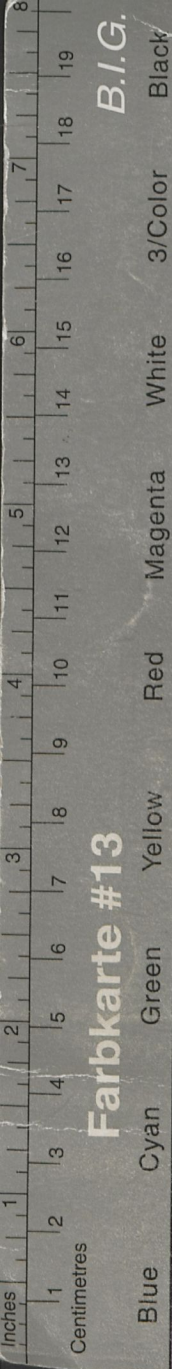
P. P. NVMBV RGI D. XIII APRIL.

CID IDCC XXXVIII.

*

*

*

OK. 533, 2/

B. m. II, 65

II c
104

DE
PRINCIPIO STILI LATINI

COMMENTATIO

QVA

X 2316505

ORATIONEM VALEDICTORIAM
AUDITORIS BONAE SPEI ATQVE HVMANISSIMI
GEO. CHRISTIAN. SCHMIDII

ISNAC. THVR.

CRAS A MERIDIE HABENDAM

RITE INDICIT

M. DAN. PEVCERVS

LVSAT.

ATHEN. SEN. RECTOR.

NVMBV RGI

LITTERIS BOSSOEGELIANIS

CIO 1800 XXXVIII

